

Підтримку надає:

Федеральне міністерство
продовольства і
сільського господарства

на підставі рішення
Німецького Бундестагу

Німецько-український
агрополітичний діалог

Випуск № 01/2018

При Інституті економічних досліджень та політичних консультацій

ОГЛЯД З АГРАРНОЇ ПОЛИТИКИ

Агροстрахування - потенціал для сталого розвитку рос- линництва в Україні

Автор

Седрік Германн

Європейські Страхові брокери

Страховання сільськогосподарських культур - це ключовий інструмент в питанні подолання голоду у світі. Багато країн запровадили програми сприяння страхуванню за допомогою державно-приватного партнерства. Ці програми полягають в субсидуванні страхових премій для стимулювання фермерів страхувати посіви. Також варто врахувати те, що субсидування аграрного страхування є інструментом підтримки, дозволеної нормами СОТ.

У ключових країнах-виробниках рівень покриття агрострахування досяг високих показників. У США показник застрахованої аграрної продукції сягнув понад 90%. В Україні на сьогодні немає субсидій для підтримки страхування врожаю і рівень покриття страхування в аграрному секторі становить всього 3-5%, в залежності від використовуваних індикаторів для прорахунку.

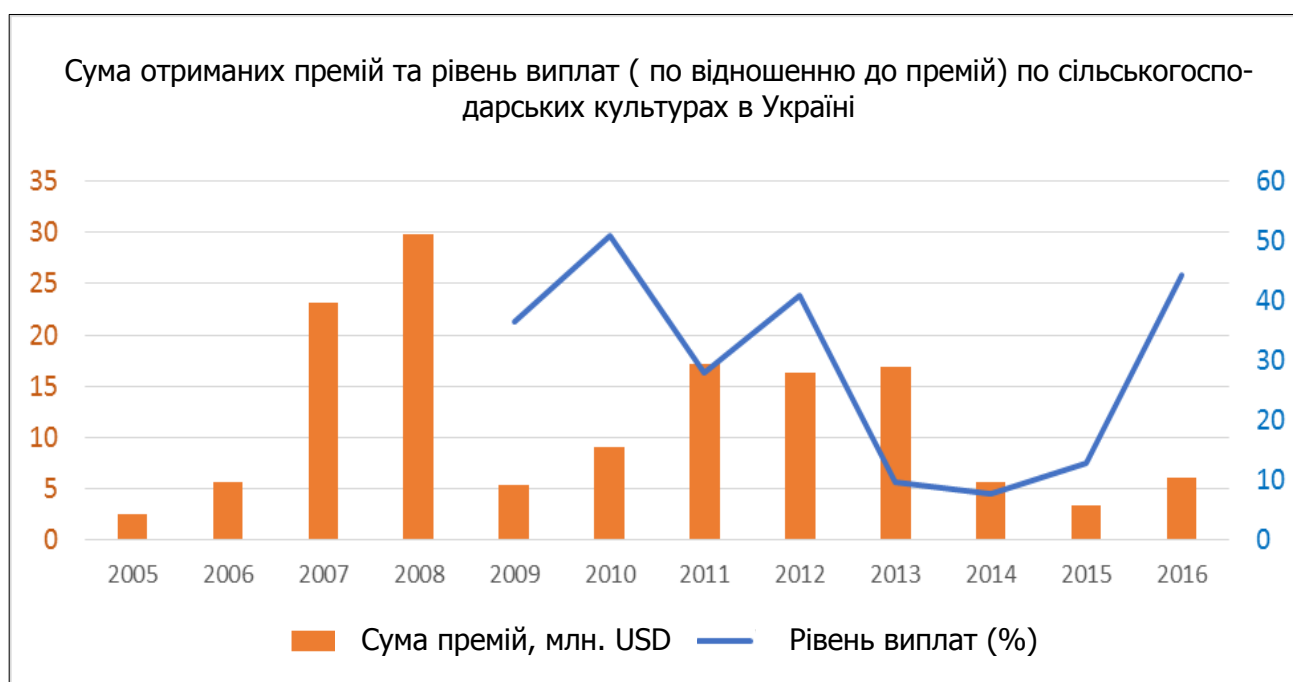
Низький рівень покриття аграрного страхування в сільськогосподарському секторі України свідчить про великий потенціал для зростання аграрного страхового ринку. Проте, в аграрній політиці України існують певні фактори, які обмежують розвиток цієї галузі.

Розвиток ринку страхування в Україні

Обсяг виплачених премій в Україні за 2018 рік (вересень 2017- серпень 2018) склав 7,4 млн. дол., що на 3,9% нижче по відношенню до минулого року в валюті, але вище на 2,2% в гривні. Приблизно 2/3 премій були отримані від обов'язкового страхування в рамках програми фінансування за підтримки аграрного фонду або Державної продовольчо-зернової корпорації України (ДПЗКУ). 1/3 страхових премій була виплачена фермерам або агрохолдингам, які страхувалися на добровільній основі або через виробників насіння і засобів захисту рослин (ЗЗР). Агрохолдинги використовують агрострахування як маркетинговий інструмент для своїх клієнтів.

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), в Україні з 2016 року спостерігається зростання ринку агрострахування, і це зростання продовжується і в 2018 році. На 26% зросла кількість укладених договорів у 2018 році по відношенню до 2017 року, а загальна сума премій склала понад 208,8 млн. грн. У доларовому еквіваленті премії в 2018 році зросли на 23,5% у порівнянні з 2016 роком.

Кількість договорів зі страхування у зимовий та літній періоди були приблизно на одному рівні, 659 і 546, відповідно. При цьому аграрна площа покриття склала 974 тис. Га.

Джерело: IFC

Для того, щоб мати повну картину ринку агрострахування, необхідно враховувати також страхові премії, отримані за межами України іноземними страховими компаніями від офшорних структур українських агрохолдингів. Ми оцінюємо обсяг страхових премій для цих структур на рівні 7-8 млн. дол., що приблизно еквівалентно рівню премій, отриманих в Україні.

З 2005 по 2008 рр. в Україні існувала програма з компенсації премій з агрострахування державою аж до 50%. З 2009 року програма та державна підтримка у цій сфері були повністю припинені. У 2012 році була спроба створення агрострахового пула, проте безуспішно.

За останній час було запропоновано кілька законопроектів щодо підтримки державою сектора агрострахування, тим не менш, поки що жоден з них не був впроваджений.

Єдиним чинником, що сприяє розвитку агрострахування є на сьогоднішній день програма Державної продовольчої зернової корпорації України (ДПЗКУ), у рамках якої купується сировина у виробників по форвардам з передоплатою. При цьому, обов'язковою вимогою є страхування врожаю на стандартних умовах.

В Україні всі види страхування сільськогосподарських культур потрапляють під категорію добровільного страхування. Регулятором у цьому питанні є Нацкомфінпослуг, який може зобов'язати страхову компанію до виплати клієнту, якщо страхова компанія не дотримується умов договору перед клієнтом.

Для отримання ліцензії для агрострахування необхідно узгодити основні умови продукту з Нацкомфінпослуг, особливо регулювання в разі настання страхового випадку.

У разі недотримання умов регулятор може відібрати ліцензію у страхової компанії.

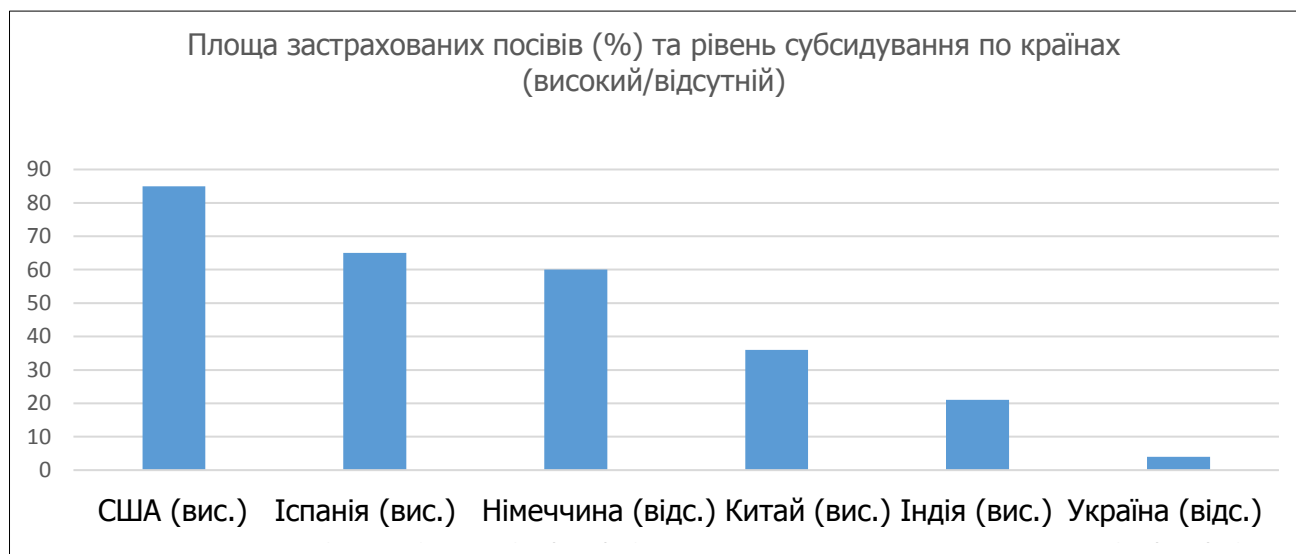
Як результат: обсяг страхових премій виріс, але було багато питань щодо прозорості процесу надання субсидій. На сьогоднішній день покриття агрострахування становить близько 5%. У разі подальшого зменшення чи відсутності ролі держави в цьому процесі, зростання може бути обумовлене тільки зусиллями приватних компаній і міжнародних організацій.

Міжнародний досвід регулювання агрострахування

Субсидії відіграють роль у підтримці виробників як на мікрорівні (фермерських підприємствах), так і на макрорівні (аграрний сектор в цілому).

СОТ встановлює ряд правил, які регулюють міжнародну конкуренцію. Так, наприклад, уряди країн не можуть субсидювати закупівельні ціни на сільгоспсировину, зберігаючи механізм конкуренції між країнами. Але СОТ підтримує механізм субсидювання премій з агрострахування підтримується. Таким чином, більшість розвинених аграрних країн використовують цей інструмент для забезпечення стабільного розвитку своїх виробників, що підвищує конкурентоспроможність національних виробників на міжнародній арені.

Відсутність же субсидій у агрострахуванні України знижує конкурентоспроможність українських виробників по відношенню до інших країн.

Джерело: IFC

Приклади Німеччини та Індії показують, що субсидування не є єдиним чинником зростання рівня агрострахування. Хоча субсидії і збільшують покриття агрострахування в аграрному секторі, однак саме ефективний маркетинг цього продукту, культура споживання, сервіс від страхових компаній є ключовими факторами для успішного розвитку цієї галузі.

Іспанія: 1978 р. - національна програма страхування. Державна компанія контролює пул страховиків. Вона адмініструє і управляє процесом організації страхового захисту, а держава тільки субсидує її.

Результат: застраховано більше 70% фермерів та 90% площ посівів сільгоспкультур, субсидії становлять приблизно 53% від страхових премій.

Туреччина: До 2005 року на цьому ринку працювало 15 страхових компаній. Потім були створені страховий пул та компанія, членами якої стало Міністерство сільського господарства, Держказначейство, інші страхові компанії, а також об'єднання фермерів. Державні субсидії склали близько 55-66% від страхових премій.

Результати: збільшення агрострахування з 1 до 10% менше ніж за 10 років.

Австрія: 50% премій субсидуються державою. Страхові компанії об'єдналися в одну, тому немає конкуренції, і субсидії йдуть саме через цю одну компанію.

Результат: 85% посівів сільгоспкультур страхуються. Це дуже багато, якщо взяти до уваги, що агрострахування в цій країні - не обов'язкове.

Німеччина: мінімальний вплив держави на агрострахування. Пряма допомога держави в разі значних втрат фермерів за програмою загальної аграрної політики ЄС.

При цьому розмір покриття страхуванням аграрної сфери досягає 60%. Ризики, від яких страхуються: перед усім - град, шторм, повінь, посуха, пожежа. Обсяг страхових премій - близько 400 млн. Євро в рік.

Приклад продукту страхування:

- Пшениця у північній частині Німеччини: страхівка лише від граду, ставка 1,7%, франшиза 15%
- Яблуні у південній частині Німеччини: страхівка лише від граду, ставка 12%, франшиза 25%

На ринку представлено 10 страхових компаній, 60% ринку покриває "Vereinte Hagel Versicherung".

Виклики у розвитку ринку агрострахування в Україні

а) Слабке розуміння формулювання «ризик» і «ризик-менеджмент»

В Україні культура страхування в багатьох галузях розвинена слабо. А низький практичний досвід страхування саме в аграрній галузі призводить до того, що виробники далеко не завжди вибирають правильний страховий продукт.

Страховка - це інструмент перерозподілу ризиків на страхову компанію. Чим вища частка ризику - тим вища страхова премія. Необхідно правильно визначити, яку частку ризику несе страхова компанія, а яку частку несе сам підприємець. Страхування усіх ризиків на максимальному рівні обходиться занадто дорого. Подібний максималізм призводить до того, що частина виробників не страхуються взагалі і несуть усі ризики самі. Ті виробники, котрі страхуються - перерозподіляють максимально високі ризики на страхові компанії.

б) Відносно висока операційна маржа, що дозволяє нести ризики самостійно

Висока маржа, а також великі посівні площі дозволяють диверсифікувати ризики від несприятливих погодних умов, і перестраховуватися на випадок невеликих і середніх втрат врожайності. Дана стратегія частково виправдана, проте в разі дуже несприятливих погодних умов аграрне підприємство може увійти в режим жорсткої економії, що призведе до зменшення витрат на виробництві та зниження посівних площ на майбутній рік і не дасть можливості інвестувати в нові технології.

Проте, ця стратегія не працює в разі катастрофічних втрат (наприклад, понад 30% зниження врожайності), що може поставити під ризик долю компанії.

в) Дефіцит загального фінансування

Відсутність іноземного кредитування малих фермерів разом з високою собівартістю виробництва призводить до нестачі коштів на страхування.

г) Страхування посівів не є обов'язковим для отримання банківського кредиту

В Україні банки рідко вимагають страхувати посіви перед видачею кредиту, при цьому вони частково беруть ризик втрати врожайності на себе.

У разі невиконання фермером кредиту, банк проводить реструктуризацію такого кредиту.

е) Відсутність популяризації агрострахування

На ринку сьогодні немає інформаційних кампаній з агрострахування. Частково цю роль беруть на себе страхові компанії у співпраці з банками або компаніями з виробництва насіння.

Але професіонали в агросфері, в основному, працюють переважно у великих містах, а їх місцеві відділення консультують фермерів на місцях недостатньо професійно. Серед страхових брокерів лише деякі спеціалізуються на агрострахуванні.

ф) Відсутність субсидій

Відсутність субсидій є одним з основних факторів, що обмежують зростання. Досвід багатьох аграрних країн з розвинутою системою агрострахування засвідчує значний позитивний вплив субсидій на розвиток цього ринку. Проте, тільки одні субсидії не є основними чинниками для зростання ринку агрострахування. Їх необхідно застосовувати в комбінації з іншими діями, спрямованими на розвиток галузі.

Досвід деяких країн, наприклад, Польщі, показує, що субсидування премій не дає очікуваного ефекту для рівня покриття страхування аграрного сектору. Ринки з високим показником покриття страхування аграрного сектору (наприклад, США, де до 90% посівних площ застраховані), досягли такого рівня завдяки субсидуванню премій зі страхування та ефективній моделі дистрибуції страхових полісів високопрофесійними експертами страхових компаній або відповідними компаніями-посередниками.

г) Відсутність довіри до страхування.

Цей фактор зумовлений негативним досвідом споживачів страхових продуктів з недобросовісними операторами ринку.

Зазвичай страхові компанії, які займаються агрострахуванням, мають більш високий рейтинг надійності. Однак розвиток власне ринку агрострахування в Україні пов'язаний із негативним досвідом клієнтів, що створило поганий інформаційний фон у цьому виді страхування.

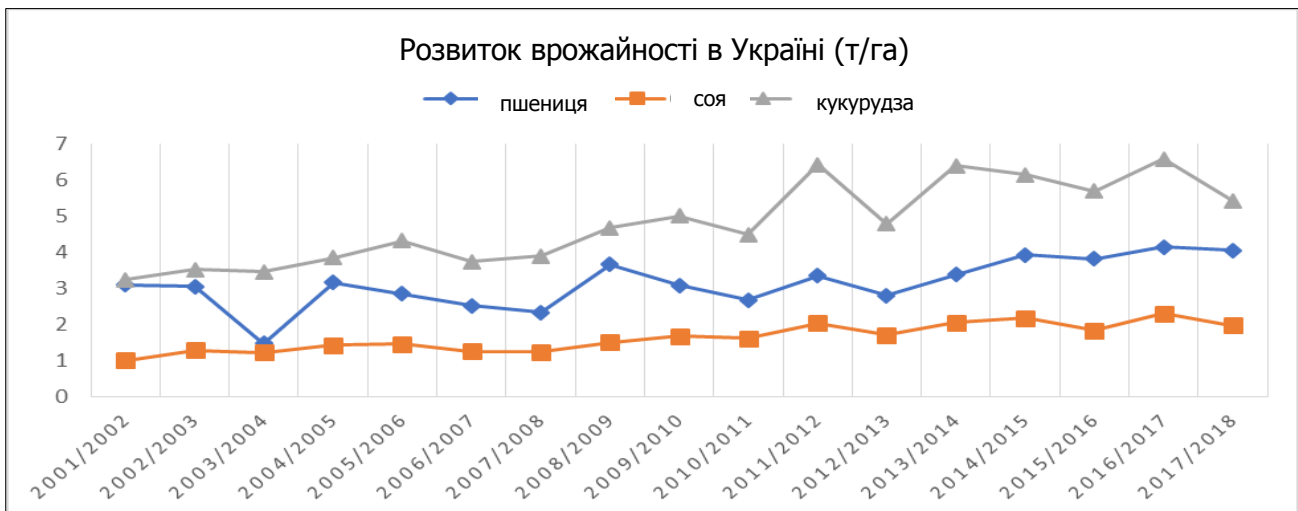
З більш ніж 300 зареєстрованих страхових компаній в Україні, багато хто не може компенсувати збитки швидко і якісно.

На це є кілька причин:

- компанії, котрі вводять в оману клієнтів шляхом обмеження умов у договорах, що дозволяє відмовляти у претензіях по виплаті страхових відшкодувань нечесним, але законним шляхом;
- компанії з невеликим резервним фондом або резервами низької якості, які, тим не менш, продовжують існувати через слабкий контроль регулятора за сервісом і резервними фондами страхових компаній;
- відсутність у регулятора достатніх ресурсів і впливу на страховий ринок. Незважаючи на те, що існує процедура по очищенню ринку від недобросовісних компаній, які не виконують своїх зобов'язань, фактичні запобіжні заходи є занадто м'якими і виконуються повільно.

h) Відсутність серйозних природних катаклізмів в останні роки

Статистика показує, що погодні умови були сприятливими в минулі роки і не приводили до значних втрат. Остання погодна катастрофа була взимку 2003/2004 р., коли понад 80% посівів в деяких регіонах України було знищено, та в 2011 році, коли багато господарств втратили понад 40% врожайності.

Джерело: USDA

Висновок

Аграрне страхування має потенціал для поліпшення економічних показників аграрного сектору України.

На розвиток агрострахування – впливає безліч факторів.

Ми вважаємо, що розвитку ринку агрострахування можуть допомогти такі заходи:

- Організація інформаційної кампанії для навчання фермерів поняттям «ризик» і «ризик-менеджмент»; поліпшення сприйняття подальшого розвитку фермерами;
- Поліпшення регуляторних заходів і їх впровадження по відношенню до компаній, які не платять страхові відшкодування – як через створення резервних фондів, термінів і умов виконання зобов'язань за укладеними договорами страхування, так і через порядок розгляду претензій по ним;

- Впровадження прозорої та справедливої програми субсидування:

- Впровадити субсидування по страхових преміях і надати державні ресурси для виконання програм;
- Забезпечити прозору систему надання субсидій;
- Розвивати професійні мережі посередників (брокерів), які надаватимуть професійні консультації, підбиратимуть продукти для клієнтів і страхових компаній, та при цьому захищатимуть інтереси клієнтів.

Дисклеймер

Ця публікація була здійснена за підтримки Німецько-українського агрополітичного діалогу (АПД). Будь-які точки зору і результати, висновки, пропозиції та рекомендації, зазначені в ній, належать авторам і не обов'язково відповідають поглядам АПД.